

Tämä muistio sisältää PKS kaupunkien sihteeristön ja toimialaryhmien toimesta laaditun analyysin pääministeri Orpon hallituksen ohjelmasta 2023.

1. YLEISANALYYSI HALLITUSOHJELMASTA		
Yhteenveto - Hallitusohjelma sisältää selkeästi monia PKS kaupunkien (ja muiden suurten kaupunkien) tavoitteita erityisesti liittyen mm. talouteen. - Ohjelmassa tunnistetaan suurten kaupunkien erityispiirteet, mikä on sinänsä positiivista. - Ohjelmassa ei tunnisteta metropolialuetta eikä ole erityistä pääkaupunkiseutunäkökulmaa, mikä on puute. - Valtaosa kirjauksista on erittäin yleisellä tasolla, ja paljon riippuu kirjausten toteutumisesta. - Ohjelma sisältää lukuisia kirjauksia ohjelmista, uudistuksista, selvityksistä ja lainsäädäntöhankkeista, joilla on suuri merkitys pks-kaupungeille (mm. rahoitusuudistus, TE-rahoituksen uudistaminen, hyvinvointialueiden rahoituksen uudistaminen, liikenteen rahoituksen uudistaminen jne.) - Yleisesti voisi todeta, että ohjelmassa on paljon elementtejä, jotka luovat mahdollisuuksia kaupunkien kestäväälle kasvulle ja sille, että pääkaupunkiseudulla on jatkossakin mahdollisuuden toimia koko maan talouden veturina. Mahdollisuuksien toteutuminen riippuu kuitenkin merkittävästi siitä, mitkä tavoitteista lopulta toteutuvat ja miten ja miten esim. ohjelmaan sisällytettyjen uudistusten (kuten rahoitusjärjestelmien uudistaminen) liittyviä, moninaisia tavoitteita priorisoidaan. - Edellä mainittu merkitsee, että PKS kaupunkien yhteinen vaikuttaminen tavoitteiden toteutumiseksi myös käytännössä on erittäin tärkeää. - On myös ensiarvoisen tärkeää varmistaa, että kaupunkien edustus saadaan mukaan erinäisiin työryhmiin, joissa hallitusohjelman uudistuksia tai lainsäädäntöhankkeita valmistellaan. - Koska ohjelma on laaja ja sisältää kaupunkienkin näkökulmasta lukuisia tavoitteita ja toimeenpantavia asioita, on pks-yhteistyössä pystyttävä myös vahvaan priorisointiin: mitkä ovat ohjelman kaikkein oleellimmat kysymykset, joihin pks-kaupunkien on yhdessä pyrittävä vaikuttamaan.		
2. ANALYYSI PKS TAVOITTEIDEN NÄKÖKULMASTA		
PKS tavoite	Hallitusohjelman asiaan liittyvä(t) kirjaukset	Huomiot kirjauksesta suhteessa kaupunkien tavoitteeseen (alustava analyysi siitä, miltä kirjaus/kirjaukset kaupunkien näkökulmasta vaikuttavat)

1) Kaupungeille taataan niiden välttämättömien kasvuinvestointien rahoittamiseen riittävän suuri osuus veropohjasta, joka muodostuu kaupungeissa. Valtionosuusjärjestelmässä otetaan paremmin huomioon kaupunkien erityiset piirteet ja haasteet.	- Kuntien rahoituksen ja vos-järjestelmän kokonaisuus uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote- ja TE-uudistusten jälkeistä tilannetta. Lähtökohtana on varmistaa eri kokoisten kuntien edellytykset järjestää lakisääteiset peruspalvelut kaikkialla Suomessa, ottaa huomioon muuttotappiokuntien tarpeet ja eri alueiden demografisen kehityksen sekä vahvistaa kasvavien kuntien ja kaupunkien edellytykset investoida kasvuun ja hoitaa sosiaalisia ongelmia. - Valtionosuuksien yleiskatteisuus säilytetään ja kuntien tehtävien rahoitusta vahvistettaessa painotetaan yleiskatteellisia valtionosuuksia valtionavustusten sijaan. Järjestelmän tulee olla laskennallinen, selkeä ja vahvistaa kunnallista itsehallintoa omavastuusuuden lisäämisellä. - Osana uudistusta arvioidaan verotulojen tasauksen piirissä olevien verojen tarkoituksenmukaisuutta ja tasauksen tasoa. Samalla tarkastellaan tasauksen piirissä olevien verojen määrää ja tasauksen suuruutta. Peruseriaatteena on, että kuntien alueella syntyvästä verotulosta mahdollisimman suuren osan tulee jäädä kuntien omaan käyttöön kuitenkin kaikkien kuntien elinvoima ja kuntien välinen rahoituksen tasapainoisuus huomioiden. - Ennen laajemman uudistuksen valmistumista hallitus seuraa tarkoin kunkin kunnan mahdollisuuksia selviytyä kasvavista palvelukysynnästä ja -kustannuksista erityisesti varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa, ja reagoi niihin. Lisäksi vahvistetaan erityisesti kuntien ja kaupunkien investointikykyä. Hallitus pyrkii kaventamaan kuntien nimellisten ja efektiivisten veroprosenttien välistä eroa. - Arvioidaan mahdollisuutta tehdä vos-järjestelmään määräaikainen korjaus niin, että minkään kunnan valtionosuuden maksatus ei ole negatiivinen.	- Tavoitteet vos- ja rahoitusjärjestelmän uudistamisesta ovat monin osin PKS kaupunkien tavoitteiden mukaisia. - Positiivista, että kirjauksissa otettu huomioon myös kaupunkien erityistarpeet sekä investointikyky. - Rahoitus/vos-uudistukselle asetettu kuitenkin paljon (muitakin) tavoitteita, joten paljon riippuu toteutuksesta. Lisäksi rahoitus/vosjärjestelmien uudistuksiin liittyy aina pks-kaupunkien näkökulmasta myös riskejä, joiden johdosta uudistusten edunvalvontaan on tärkeää panostaa. - Kirjaus ”kuntien alueella syntyvästä verotulosta mahdollisimman suuren osan tulee jäädä kuntien omaan käyttöön” toteuttaa pks-kaupunkien tavoitteita ja tästä on pidettävä kiinni vos-tasauksen kriteereitä mahdollisesti muutettaessa. - Kaiken kaikkiaan talous- ja rahoituskirjaukset ovat pks-kaupungeille merkityksellisiä, mutta edellyttävät valmisteluaiikana yhteistä vaikuttamistyötä, jotta ne ja uudistus myös toteutuisi kaupunkien tavoitteita edistäen. - Talouteen yleisesti liittyen: kuntiin ei kohdistu suuria rahoitusleikkauksia ja kuntien osuus sopeustoimista on pieni. Kuitenkin muilla ohjelman tavoitteilla (mm. sosiaaliturvaan liittyvät muutokset) voi olla välillisesti taloudellisia vaikutuksia, joiden mittaluokkaa tai merkitystä esim. pks-kaupunkien näkökulmasta ei voi vielä arvioida. Lisäksi ja mikäli sote-sektorin säästöt eivät toteudu, on riskinä sopeutustoimien kohdentuminen kuntatalouteen (vos). - Kiinteistöverouudistus toteutetaan pitkällä siirtymäajoilla, mikä on hyvä verovelvollisille,
--	--	---

	- Hallitus toteuttaa kiinteistöverotuksen uudistuksen, jolla korjataan kiinteistöjen verotusarvojen ja käypien arvojen eriytyminen toisistaan. Lisäksi ohjelmaan on kirjattu, että nykyiseen järjestelmään tuotaisiin maapohjan alarajan nosto 0,93% à 1,30%.	mutta vesittää uudistuksen oikeudenmukaisuustavoitetta sekä hidastaa kuntien tulokertymää. Maapohjan kiinteistöveron alarajan korottaminen lisäisi verotuottoa (ja samalla kasvavaa verorasitetta kuntalaisille), mm. noin 51Meur/Helsinki ja 17,8Meur/Espoo vuoden 2025 tasossa.
2) Kuntakentän eriytyessä vahvistetaan suurten kaupunkien edellytyksiä edistää koko maan kestävää kasvua.	- Kuntien tulevaisuuden toimintaedellytysten turvaamiseksi on tärkeää tunnistaa ja sallia kuntien erilaistuminen. Hallitus tukee erilaisten kuntien vahvuuksien täysimääräistä hyödyntämistä ja elinvoimaa mahdollistamalla erilaisten ja eri kokoisten kuntien tehtävien hallitun eriyttämisen varmistaen samalla perustuslain mukaisen yhdenvertaisuuden toteutumisen. - Kuntien olosuhteet, väestötiheys, talous ja elinkeinorakenne vaihtelevat merkittävästi ympäri maata. Hallituksen kunta politiikan tavoitteena on varmistaa kunnille itsehallinnollinen vapaus ja aidot edellytykset siihen, että kunnat pystyvät vastaamaan perustehtäviinsä.	- PKS kaupunkien tavoitteena ollutta ”yhtenäiskuntamallista irtautumista” ei mainita ohjelmassa, mutta käytännössä kuntien tehtävien eriyttäminen merkitsee samaa asiaa. - Ohjelma ei sisällä suoria mainintoja siitä, mitä tehtäviä eriyttäminen voisi koskea.
3) Jatketaan aiempaa vaikuttavampaa metropolipolitiikkaa	- Hallitus vahvistaa kaupunkipolitiikkaa, joka rakentuu valtion ja kaupunkien välisen reilun kumppanuuden varaan. Vahvan kaupunkipolitiikan synnyttämä kasvu hyödyttää koko yhteiskuntaa ja tuo resursseja myös kaupunkiseutujen ulkopuolella sijaitsevien alueiden kehittämiseen. Kaupungeille ja kaupunkiseuduille annetaan nykyistä suurempi rooli talouden vauhdittamisessa työllisyyden, korkeakoulutuksen, innovaatiopolitiikan ja kansainvälistymisen keinoilla. Suurilla kaupungeilla on kyky ja mahdollisuudet kantaa vastuuta laajoista, koko yhteiskuntaa kohtaavista ilmiöistä yhdessä valtion kanssa. - Kaupunkien ja valtion suhdetta on järkevää kehittää vahvaan kumppanuuteen perustuen, esimerkiksi teemakohtaisia sopimuksia hyödyntäen.	- Kaupunkipolitiikan kirjaukset ovat positiivisia ja tunnistavat kaupunkien merkityksen koko maan talouden ja kasvun näkökulmista. Ne ovat tasoltaan kuitenkin varsin yleisiä, eikä esim. PKS:n näkökulmasta konkreettisia toimia tässä osiossa juurikaan tuoda esiin. - Positiivista, että kuuden suurimman kaupungin yhteistyö tunnustetaan ja tunnistetaan ohjelmassa, mutta metropolipolitiikkaa siitä ei puolestaan löydy lainkaan. - Kuutosten ajama allianssimalli sisältyy ohjelmaan. Kirjaus edellyttää proaktiivista vaikuttamistyötä heti alkusyksystä.

	- Suuret kaupungit, maakuntakeskuskaupungit ja valtio toimivat yhä vahvemmin kumppaneina kestävän kasvun ja kansainvälistymisen edistämiseksi. - Hallitus tavoittelee suorien investointien syntyä eri alueille yhdessä kuntien kanssa ja tukee toimillaan niiden syntymistä, esimerkiksi alueellisilla kumppanuusmenettelyillä. - Hallitus kannustaa kuntia ja kaupunkeja kansainväliseen yhteistyöhön. Hallitus tarkastelee myös kuntien ja alueiden mahdollisuuksia täysimääräisesti hyödyntää EU-rahoitusta koko Suomessa.	
4) Hyvinvointialueiden tehtäväkenttää ei laajenneta nykyisestä. Kuntien tehtävien ja velvoitteiden lisäämistä arvioidaan erittäin huolellisesti.	- Kuntien tehtäväkentän vakiinnuttamiseksi kuntien tehtäviä ei siirretä hyvinvointialueille hallituskauden aikana. - Hallitus lisää myös alueellisten ratkaisujen joustavuutta kuntien ja hyvinvointialueiden työnjaossa. Tavoitteen edistämiseksi säädetään kuntien ja hyvinvointialueiden mahdollisuudesta sopia tehtävien hoitamisesta alueellisten ja paikallisten tarpeiden mukaisesti. Kuntien ja hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden sekä työllisyyden edistämiseksi vahvistetaan. - Hallitus käy läpi kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävät siten, että kuntien ei enää tarvitse rahoittaa sellaisia lakisääteisiä tehtäviä, jotka kuuluvat hyvinvointialueiden vastuulle. - Kuntouttavan työtoiminnan työhön suuntaavat palvelut palautetaan kuntien järjestämisvastuulle kuitenkin niin, että kunnilla ja hyvinvointialueilla on mahdollisuus sopia palveluiden järjestämisestä myös toisin. - Hallituskauden alussa hallitus tekee kustannus- ja vaikuttavuusarvioinnin oppilas- ja opiskelijahuollon toimivuudesta. Oppilas- ja opiskelijahuollon osalta luodaan mahdollisuus sopia kyseisten palveluiden organisoinnista myös kuntien kautta.	- Pääkaupunkiseudun tavoitteet vaikuttaisivat sisältyvän hallitusohjelmaan. - On myönteistä, ettei kuntien tehtäviä siirretä hyvinvointialueille ja että oppilas- ja opiskelijahuollon kuntouttavan työtoiminnan osalta mahdollistetaan myös palveluiden organisointi kuntien kautta. Hyte-työ vaatii selkiyttämistä eikä hallitusohjelma vielä kerro, miten tämä konkreettisesti toteutetaan. - Hallitus tiukentaa hyvinvointialueiden ohjausta, mutta vaikuttaisi löyhentävän kuntien ohjausta ja nojaavan kumppanuuteen. On kuitenkin varmistettava, että näin todella käy. Kuntien tehtäviin ja velvoitteisiin liittyvät kirjaukset ovat sinänsä positiivisia ja hyviä. Lopullinen merkitys riippuu toteutumisesta/toteutuksesta, kuten esim. siitä, onnistutaanko normeja tai mitoitusta tosiasiallisesti muuttamaan/väljentämään tai onnistutaanko esim. hyvinvointialueiden ja kuntien työnjakoa selkeyttämään myös käytännössä. - Mahdollisen norminpurun osalta pallo lienee pitkälti kunnilla ja voi edellyttää esim. pks-yhteisestikin sen perkaamista, mitä normeja ja tehtäviä haluttaisiin väljennettävän.

	- Selkiytetään työn- ja vastuunjakoa hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen välillä ja poistetaan päällekkäisyyksiä - Valtion ohjausta kuntiin arvioidaan ja uudistetaan hallituskauden aikana. Peruseriaatteena on vaikutavuuteen ja tavoitteellisuuteen perustuva ohjaus, joka nojaa ennen kaikkea kumppanuuteen. Normien purkamista nykyisestä kuntien tehtäväkentästä jatketaan ja käynnistetään kuntien normituksen keventämishojelman, johon kytketään kaikki kuntia ohjaava sektorilainsäädäntö soveltuvien osin. Kuntien toiminnan ja tehtävien mitoitusta ja toteutustapojen yksityiskohtaista sääntelyä karsitaan. Osana ohjelmaa toteutetaan erilaisia kunta- ja aluekohtaisia kokeiluja, joiden avulla kokeillaan miniminormiohjausta kuitenkin vaarantamatta ihmisten perustuslain mukaisia oikeuksia palveluihin. - Valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita. Hallituksen veropöytäkirjassa tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.	
5) Kunnilla tulee olla TE-palveluista järjestämisvastuu ja lainsäädännölliset ja rahoitukselliset edellytykset järjestää nämä palvelut itse vaikuttavaksi katsomallaan tavalla.	- Hallitus huolehtii, että kunnille siirtymässä olevien TE-palvelujen rahoitus, ohjausjärjestelmä ja asiakaspalvelun lainsäädäntö turvaavat kuntien todelliset mahdollisuudet onnistua kohtaanto-ongelmien ratkaisemisessa kannustinjärjestelmän edellyttämällä tavalla. Tämä tarkoittaa joustavuuden ja harkinnan lisäämistä asiakkaiden palveluprosesseissa. TE-palveluiden rahoitusmallia tarkistetaan niin, että se kannustaa aktiiviseen työllisyydenhoitoon oikeudenmukaisilla resursseilla. Hallitus huomioi erikseen äkillisen rakennemuutoksen tilanteet.	- Pääkaupunkiseudun tavoitteet vaikuttavat sisältyvän hallitusohjelmaan. Kuitenkin on huomioitava, että tavoitteena on alentaa työllisyysmäärärahoja vuoden 2024 talousarviossa huomioiden alueiden erityistarpeet. Lakimuutokset laaditaan vuodesta 2025 alkaen siten, että kuntien tehtävät vähenevät säästöä vastaavasti. - Rahoitusmallin kompensaation tason tarkastelu on myönteinen kirjaus, mutta edellyttää jatkossakin vaikuttamistyötä ja pääkaupunkiseudun väestörakenteen huomioimista erityisesti vieraskielisen väestön osalta.

	- Hallitus tarkistaa TE2024-rahoitusmallin kompensaa- tion tasoa lain voimaantulon jälkeen vuosittain kun- tien välillä siten, että huomioidaan mallin kannusta- vuus, väestökasvun vaikutus sekä vieraskielisten että kaksikielisten, työttömien ja työllisten määrä. Rahoi- tusmalli ei saa muodostua yksittäisen kunnan tai alu- een kannalta kohtuuttomaksi. - Kuntouttavan työtoiminnan työhön suuntaavat palve- lut palautetaan kuntien järjestämisvastuulle kuitenkin niin, että kunnilla ja hyvinvointialueilla on mahdolli- suus sopia kyseisten palveluiden järjestämisestä myös toisin esimerkiksi hyvinvointialueen kautta koko alu- een laajuisesti. - Alennetaan työllisyysmäärärahoja vuoden 2024 ta- lousarviossa huomioiden alueiden erityistarpeet. Laa- ditaan lakimuutokset vuodesta 2025 alkaen siten, että kuntien tehtävät vähenevät säästöä vastaavasti.	- Kirjaukseen ”valtio varautuu kompensoimaan työttömyysturvamenoja heikossa suhdanneti- lanteessa” ei esitetä konkreettista mallia.
6) Kestävään liikkumiseen tarvitaan julki- sia investointeja	- Liikenneverkkoa kehitetään Suomen saavutettavuuu- den, kilpailukyvyyn ja huoltovarmuuden vahvista- miseksi. Liikennepolitiikalla tuetaan kasvua, investoin- teja ja työllisyyttä, laajennetaan työssäkäyntialueita, edistetään kestävien liikennemuotojen käytön mah- dollisuuksia ja vähennetään päästöjä. - Hallitus toteuttaa erittäin mittavan, lähes kolmen miljardin euron liikenneinvestointiohjelman. - Raideliikenteestä tehdään entistä kilpailukykyisempi liikennemuoto lähes 1,4 miljardin euron erillisellä rai- deinvestointipaketilla, jolla rakennetaan uusia yh- teyksiä ja kehitetään nykyistä rataverkkoa. Lisäksi rai- deliikenteen houkuttelevuutta lisätään parantamalla junien tietoliikenneyhteyksien nopeutta ja toiminta- varmuutta.	- Kirjauksissa on joiltain osin huomioitu pääkau- punkiseudun tavoitteet. - Liikenne nähdään ohjelmassa myös kilpailuky- kytekijänä, ei vain menoeränä, mikä on positiiv- ista. - Ohjelman kirjaukset johtavat myös joukkoli- kenteen kustannusten kasvuun, mikä ei ole PKS kaupunkien näkökulmasta edullista. - MAL-sopimusmenettelykirjaukset ovat muu- toin kaupunkien tavoitteiden mukaisia, mutta lisärahoitusta ei nykyiseen rahoitustasoon tul- lut. Menettelyn lakisääteistäminen kaupun- geille merkittävä vaikuttamisen paikka. - MAL-hankkeille on investointiohjelmassa osoitettu n. 800 Meuroa, mutta kohdentumi- nen on epäselvää. On pyrittävä varmistamaan,

	- Koko Suomen raideverkon toimivuutta ja Helsinki-Vantaan lentokentän saavutettavuutta parannetaan käynnistämällä Lentoradan yksityiskohtaisempi suunnittelu ja valmistelemalla hankkeen toteuttamispäätös. Turun tunnin juna -hanke käynnistetään parantamalla Salo–Kupittaa-väliä sekä rakentamalla Espoo–Lohja-rata, joka kytkee Lohjan ja Vihdin tiiviimmin osaksi Helsingin työssäkäyntialuetta. - Hallitus jatkaa suurimpien kaupunkiseutujen kanssa MAL-sopimusmenettelyä. Sopimukset keskittyvät nimenomaan seutujen kasvun ja saavutettavuuden edellytysten varmistamiseen infrastruktuuri- ja asuntotuotantoinvestoinneilla. Niiden yksityiskohtaisuutta vähennetään. Hallitus varautuu rahoittamaan MAL-sopimusten valtion osuuden. MAL-sopimuksen piirissä olevien kaupunkiseutujen määrää nykyisestä yhdestä ei laajenneta. MAL-sopimukset linkitetään osaksi valtakunnallista liikennejärjestelmäsuunnitelmaa. MAL-sopimusmenettely kirjataan yhteistyövelvoitteena lakiin. Ohjelman mukaan sopimusten velvoittavuutta lisätään niin, että kuntia mm. velvoitetaan MAL-sopimusten kautta riittävään tontti- ja asuntotuotantoon, jotta asuntojen hintakehitys pysyy kohtuullisena. Sopimukseen ei tulisi kirjata tarjontaa kasvua ja kilpailua haittaavia elementtejä. - Hallitus käynnistää liikenteen rahoituksen ja verotuksen kokonaisuudistuksen, jonka liikenne- ja viestintäministeriö ja valtiovarainministeriö toteuttavat yhteistyössä.	että tästä valtaosa kohdentuisi nimenomaisesti MAL-seutujen hankkeille ja, että mahdollisimman suuri osa kohdentuisi Helsingin seudun MAL-sopimukseen/hankkeisiin. Tähän tulee vaikuttaa heti alkusyksystä ennen kuin sopimusneuvottelut käynnistyvät/niiden käynnistyttyä. - Kirjaus MAL-sopimusmenettelyn lakisääteistämistä voi olla sekä riski että mahdollisuus. Se voi luoda pitkäjänteisyyttä, mutta edellyttää sen varmistamisesta, että mahdollinen lainsäädäntö on riittävän väljä ja tukee pääkaupunkiseudun kaupunkien näkemyksiä, mikäli lainsäädäntöä kaupunkien näkökulmasta ylipäätään tarvitaan.
7) Vahvistetaan Suomen kehittymistä osana kansainvälistä kaupankäyntiä investoimalla nopeisiin raideyhteyksiin ja kehittämällä Helsinki-Vantaa lentokentän saavutettavuutta	- Hallitus kehittää päärataa nykyisessä ratakäytävässä Väyläviraston toimesta panostamalla pääradan kehittämiseen niin etelässä kuin pohjoisessa. Parannetaan radan välityskykyä Helsinki–Tampere-välillä, toteutetaan kaksoisraide Oulu–Liminka-välille ja sähköistetään Tornio–Kolari-väli.	- Suuret raidehankkeet etenevät. - Turun tunnin juna -hanke toteutetaan - Itäradan suunnittelua jatketaan. - Helsingin ja Vantaan kaupungit ovat Suomi-Rata Oy:n omistajia (valtio 51%) ja sitoutuneet hankkeeseen, jonka valmistelu nyt keskeyte-

	- Hallitus vie eteenpäin lentoratahanketta varaamalla määrärahat lentoratahankkeen suunnitteluun ja valmistellen lentoradan toteuttamispäätöksen. Hankkeen edistämiseksi perustetaan yhtiö, jossa omistajina voivat valtion lisäksi olla kunnat. Yhtiötä pääomitetään osana investointiohjelmää. Muilta osin Suomi-radnan valmistelu keskeytetään. Jäljellä olevat varat palautetaan omistajille. Itäradan hankeyhtiön toiminta jatkuu. - Valtio toteuttaa Turun tunnin juna -hankkeen, joka käsittää Espoo–Salooikoradan rakentamisen ja Salo–Kupittaa-yhteysvälin parantamisen. Rakentaminen käynnistyy Espoo–Lohja ja Salo–Kupittaa-yhteysväleillä. Rakentamisvaihetta varten valtio varautuu osana investointiohjelmää pääomittamaan rahoitusta kokoavaa yhtiötä, jonka osakkaina voivat valtion lisäksi olla kunnat. - Heti hallituskauden alussa laaditaan kansallinen lentoliikennestrategia, jossa linjataan Suomen lentoliikenteen toimintaedellytysten ja kilpailukyvyn vahvistamisesta muuttuneessa maailmassa. Kehitetään Helsinki-Vantaan lentokenttää kansainvälisen matkustaja- ja rahtiliikenteen solmukohtana. Edistetään lentoliikenteen sähköistymistä. Edistetään lentoyhteyksien kehittymistä koko Suomessa kolmen tunnin saavutettavuustavoitteen toteuttamiseksi. Säilytetään Finnavian nykymuotoinen lentoasemaverkko. Kehitetään Suomen sisäistä lentoliikennettä ensisijaisesti markkinaehtoisesti, mutta turvataan huoltovarmuuden, vientiteollisuuden ja matkailun kannalta tärkeät lentoyhteydet tarvittaessa ostopalveluliikenteellä. Tarkastellaan asiaa budjettiriihessä 2023. Muuta lentoasemaverkostoa kehitetään osana väyläverkkoa. (s. 118)	tään ja jäljellä olevat varat palautetaan omistajille. Hallitus vie kuitenkin eteenpäin Lentoratahanketta, ja varaa sen suunnitteluun määrärahat ja valmistelee hankkeen toteutuspäätöksen. - Suomi-Radan jatkoyhteyden lopettaminen voi heikentää raideliikenteen kasvua pääradalla (Helsinki-Tampere-Oulu). - Lentorata vahvistaa Helsinki-Vantaan lentoaseman saavutettavuutta kaukojunaliikenteen solmukohtana ja näin ollen edesauttaa Suomen raideverkon toimivuutta. - Helsinki-Vantaan lentoaseman merkitys muuttuneessa maailmanpoliittisessa tilanteessa on tunnustettu. Lentoliikennestrategiaa on eri toimijoiden taholta (esim. Finnair) toivottu jo pidempään.
--	---	---

8) Valtion matkailun edistämisen resurssointia kasvatetaan muiden Pohjoismaiden tasolle	- Hallitus vahvistaa matkailualan kasvun edellytyksiä. Hallitus näkee matkailussa kehittämispotentiaalia joka puolella Suomea. Edistetään luonto- ja saaristomat-kailua. Helpotetaan pienimuotoisen majoitustoimin-nan tarjoamista. - Finavian nykymuotoinen lentoasemaverkko. Kehite-tään Suomen sisäistä lentoliikennettä ensisijaisesti markkinaehtoisesti, mutta turvataan huoltovarmuu-den, vientiteollisuuden ja matkailun kannalta tärkeät lentoyhteydet tarvittaessa ostopalveluliikenteellä. - Kalastusmatkailun mahdollisuuksiin panostetaan. - Hallitus edistää retkeilyä ja matkailua Suomen luon-nossa. Ympäristökasvatukseen ja etenkin lasten ja nuorten luonnossa liikkumisen mahdollisuuksiin pa-nostetaan. Valtion retkeilyalueet kootaan selkeäksi kokonaisuudeksi Metsähallituksen Luontopalveluiden alle, jolloin niitä voidaan kehittää kansallispuistojen kaltaisena brändinä. Samassa yhteydessä päivitetään ulkoilulakia.	- Kirjaukset ovat myönteisiä, mutta ympäripyö-reitä - Hallitusohjelma on kokonaisuutena pettymys matkailu- ja ravintola-alalle. Esim. MaRa:n mukaan hallituksen päätös nostaa EU:n ulko-puolelta tulevien työntekijöiden kuukausitulo-raja 1600 euroon on ongelmallista alan yrityksille. Hankaluuksia aiheuttaa järjestön mukaan erityisesti päätöksen yhteensovittaminen alalle tyypillisten osa-aikaisten työsuhteiden kanssa
9) Hyvinvointialueiden rahoitusmalli ja laskentamalli sekä rahoituksen mää-räytymiskriteerit arvioidaan uudel-leen.	- Hallitus tavoittelee hyvinvointialueiden kustannus-ten kasvun hillintää ja pyrkii tavoitteisiin ennen kaik-kea rakenteellisilla toimilla esim. palvelurakenteen ja tekemisen tapojen kehittämisellä. Lisäksi hallitus tar-kastelee eri sote-palveluiden laajuutta ja palveluihin liittyvää normitusta. - Rahoitusmallin kannustavuuteen ja ohjaavuuteen tähtäävät rakenteelliset muutokset tehdään halli-tusti ja ennakoitavasti. Hallitus säilyttää hyvinvointi-alueiden rahoitusmallin ennallaan vuosina 2023-25. - Rahoitusmallin kannustavuuden lisäämiseksi toteutu-neiden kustannusten koko maan tasolla tehtävää jäl-kikäteistarkistusta lasketaan portaittain lisäämällä malliin niin kutsuttu hyvinvointialueiden omavastuu. Esim. vuoden 2026 rahoitukseen jälkikäteistarkistus tehtäisiin vuoden 2024 toteutuneiden kustannusten	- Ohjelma sisältää lukuisia kirjauksia hyvinvoin-tialueisiin ja myös niiden rahoitukseen liittyen - Niissä on jossain määrin otettu huomioon myös pks-kaupunkien tavoitteita (esim. alu-een erityispiirteiden huomioon ottaminen, kannustavuus, rahoitusmallin kehittäminen ja yliopistosairaaloiden kustannukset ja rahoi-tus) - Kirjaukset ovat kuitenkin osin varsin yleisellä tasolla ja monet niistä tähtäävät ennen kaik-kea asioiden selvittämiseen. - Kaikkien kirjausten merkitystä pääkaupunki-seudun ja hyvinvointialueiden näkökulmasta on vaikea toistaiseksi arvioida.

	perusteella 95-prosenttisesti ja sen jälkeen 90-prosenttisesti vuonna 2027, 80-prosenttisesti vuonna 2028 ja vuodesta 2029 alkaen 70 prosenttisesti. Omavastuun suuruus tarkentuu jatkovalmistelussa. Yksittäisille alueille myönnetty lisärahoitus jätetään jatkossa huomioimatta koko maan tasolla tehtävässä jälkikäteistarkistuksessa. - Käynnistetään rahoitusmallin kehitystyö, jonka tavoitteena on sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoituspohjan turvaaminen, mallin kannustavuuden parantaminen ja kustannustenhillinnän tukeminen. Kokonaistarkastelun perusteella rahoitusmallipäätökset tehdään vuonna 2025. - Järjestelmän vakauden ja ennakoitavuuden turvaamiseksi pidetään kiinni nykyisestä perusratkaisusta (tarvetekijät, asukasmäärä, muut tekijät, pelastustöiden osuus). Sitä kehitetään tutkimukseen perustuen. Muiden tekijöiden painoarvoa tarkastellaan. Samalla selvitetään mallin kehittäminen siten, että se huomioi nykyistä vahvemmin eri alueiden erityispiirteet mm. väestörakenteessa ja sosiaalisissa ongelmissa. Valmistelussa muutosten vaikutuksia arvioidaan kokonaisuutena ja alueittain varmistaen, että asukkaiden peruspalvelut ja kielelliset oikeudet turvataan. Rahoitusmallin tarkastelun yhteydessä hallintomuutokseen liittyvien siirtymävaiheen ratkaisujen toimivuus selvitetään. - Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) -kertoimen painoarvoa kasvatetaan nykyisestä. Samalla tarkastellaan kuntien ja hyvinvointialueiden välistä rahoitusratkaisua siten, että se kannustaa panostamaan terveyden edistämiseen ja ennaltaehkäisevään työhön. - Hyvinvointialueiden kokonaisrahoitus säilyy pääosin yleiskatteellisena.	- Myös tämä rahoituskokonaisuus tavoitteen on pks-kaupunkien näkökulmasta merkittävä. On varmistettava, että rahoitusmallia ei muuteta tai kehitetä pks-kaupunkien näkökulmasta epäedulliseen suuntaan. - Huolena on, että palveluiden laatu ja määrä heikentyvät, jos tehdään liian nopeasti muutoksia palvelurakenteeseen ja/tai rahoitusmalliin. On tärkeää, että palvelua saa jatkossakin lähipalveluina ja palveluiden kaksikielisyys taataan.
--	---	--

	- Hallitus kehittää hyvinvointialueiden investointimahdollisuuksia etsimällä uusia rahoitusmalleja järkevien tuottavuusinvestointien toteuttamiseksi. - Investointien ohjausta ja lainanottovaltuusmenettelyä kehitetään. Investointien suhteen kannustetaan myös yhteisiin ratkaisuihin kuntien kanssa. - Selvitetään valtakunnallisten erityistehtävien rahoitusta, ml. HUS. - Hallitus sitoutuu hyvinvointialueiden rahoitusmallin mukaiseen rahoitustasoon ja menettelyihin eikä lain-säädännöstä poikkeavia erityisrahoituksia myönnetä normaalioloissa. - Luodaan uusi ennakollinen hyvinvointialueiden tehos-tetun talousohjauksen menettely tilanteisiin, joissa alueen taloudenpito on vaarantumassa. - Hyvinvointialueiden 123 §:ää muutetaan siten, että jo yksi lisärahoitusmenettely voi johtaa arviointimenet-telyyn. Menettelyn vaikuttavuutta kehitetään myös si-ten, että siinä selvitetään aina mahdollisuudet hyvin-vointialueiden yhdistymiseen. Arviointimenettelyyn liittyy johtavien viranhaltijoiden vastuu taloudesta ja hyvinvointialueen virkajohdon toiminnan tarkastelu.	
10) Tehostetaan harmaan talouden tor-juntaa ja päivitetään harmaan talou-den torjuntaohjelma.	- Hallitus jatkaa työtä veronkierron ja harmaan talou-den torjumiseksi. Hallitus ei edistä veronkierron vas-taisessa työssä sellaisia hankkeita, jotka aiheuttavat suhteetonta hallinnollista taakkaa, ja jotka ulottuvat laajemmalle kuin veronkierron vastaisen tavoitteen saavuttamisen kannalta on tarpeen. Hallitus myös tun-nistaa kansainvälisen henkilöverotuksen ja monipaik-kaisen työskentelyn asettamat haasteet työn verotuk-selle.	- Ohjelmassa on todettu, että työtä veronkier-ron ja harmaan talouden torjumiseksi jatke-taan ja lisäksi useasta eri kohdasta löytyy yk-sittäisiä keinoja. Ei mainintaa harmaan talou-den torjuntaohjelman päivittämisestä.
11) Pääkaupunkiseudun korkeakoulujen aloituspaikkoja ja erilaisia tapoja suo-rittaa korkeakoulututkinto lisätään	- Hallitus sitoutuu lisäämään korkeakoulujen aloitus-paikkoja. Uusia aloituspaikkoja suunnataan erityisesti kasvukeskuksiin ja sinne, missä aloituspaikkojen määrä suhteessa nuoriin on alhainen, sekä aloille ja	- Hallitusohjelman kirjaus on periaatetasolla ta-voitteen mukainen, mutta aloituspaikkojen määrä ja niiden rahoittaminen eivät ole sel-villä. Aloituspaikkojen rahoitukseen tulisi suunnata vähintään 100 meur lisärahoitusta.

vastaamaan kasvavaan osaamisen kysyntään. Valtio osoittaa koulutukseen riittävän rahoituksen. Aloituspaiikat keskitetään sinne, missä väestö kasvaa ja työvoimapula on suurin. Aloituspaiikkojen lisäämisessä huomioidaan erityisesti ne alat, joilla julkisella ja yksityisellä sektorilla on työvoimapulaa.	alueille, joilla ennakoidaan merkittävää työvoimapulaa. Aloituspaiikkojen suuntaamisessa huomioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon ja kasvatusalan tarpeet sekä vienti- ja teollisuusmaakuntien tarpeet. - Varhaiskasvatuksen opettajien aloituspaikkoja lisätään yliopistoissa. Joka vuosi on koulutettava vähintään 1 400 uutta varhaiskasvatuksen opettajaa molempien kansalliskielten tarpeet huomioiden. - Hallitus turvaa jo alalla työskenteleville erilaiset mahdollisuudet pätevyityä varhaiskasvatuslain mukaisiin tehtäviin muunto- ja monimuotokoulutuksella.	- Rahoituskysymys on akuutti asia, johon on pyrittävä jo syksyn aikana vaikuttamaan. - Varhaiskasvatuksen opettajien koulutusmääriä nostetaan ja myös monimuotokoulutuksen järjestäminen turvataan. Kirjauksesta ei kuitenkaan selviä, toteutetaanko nykyiselle henkilöstölle suunnatut monimuotokoulutukset hankerahoituksella vai pysyvämmällä rahoituksella. On tärkeää, että monimuotokoulutuksesta tulisi pysyvä koulutusväylä. Opettajien koulutusmäärien kasvattaminen 1400 paikkaan ei perustu mihinkään julkaistuun laskelmaan eikä sillä tulla saavuttamaan varhaiskasvatuksen henkilöstörakennetta vuoteen 2030 mennessä. Nyt 1155 aloituspaikka ja luvattu vain 245 uutta aloituspaikkaa, mikä on täysin riittämätön määrä eikä riitä edes PKS-tarpeisiin. Tarvitaan realistinen arvio riittävästä koulutusmäärästä. Paikkamäärän nosto 1400 paikkaan on ollut OAJ:n hallitusohjelmataavoite. Hallitusohjelma ei sisällä varhaiskasvatuslain väliarviointia.
12) Kansainvälisten osaajien ja yritysten asettautumista Suomen työmarkkinoille tuetaan ja Suomen sekä pääkaupunkiseudun vetovoimaa vahvistetaan monipuolisin keinoin.	- Hallitus parantaa kansainvälisten osaajien houkuttelemiseksi tarkoitettuja verokannustimia pidentämällä avainhenkilölain työssäoloaikaa. - Hallitus vahvistaa yliopisto-, yliopistokeskus- ja pääkaupunkiseudun kaupunkien kanssa tehtyjen innovaatioekosysteemisopimusten, joita nyt on kahdeksantoista, täytäntöönpanoa tiiviissä yhteistyössä ekosysteemisopimuskuntien, korkeakoulujen ja yritysten kanssa. Pääpaino asetetaan uuden teknologian, energiatehokkuuden, työvoiman tehokkaan käytön, kansainvälisten investointien houkuttelemiseen ja kansainvälisen kilpailukyvyn laaja-alaiseen edistämiseen tähtääviin kehittämisaloihin.	- Kirjaukset ovat tavoitteen mukaisia, tosin niissä ei ole yleisesti pääkaupunkiseutu painotusta - Kansainvälisten osaajien asettautuessa Suomen työmarkkinoille on myös tärkeää huomioida heidän mukanaan tulevan perheen mahdollisuudet koulutukseen.

	- Suomen työmarkkinoilla on pula osaavasta työvoimasta. Hallitus vastaa osaajapulaan panostamalla kansainväliseen rekrytointiin ja vahvistaa samalla edellytyksiä talouden kasvuun. Osaavan ja koulutetun työvoiman vajeeseen puututaan tehokkailla keinoilla muun muassa sujuvoittamalla ulkomaisten tutkintojen tunnustamista ja panostamalla lähtömaakoulutuksiin. Työvoiman kielitaidon turvaamiseksi molempien kotimaisten kielten koulutuksen ja kielitutkintojen tarjontaa ja laatua parannetaan. Suomen vetovoimaa parannetaan usealla eri toimenpiteellä. Myös ulkomailla asuvien suomalaisten paluumuuttamista takaisin Suomeen helpotetaan.	
13) Koulutus- ja osaamispolitiikalla tuetaan työvoiman osaamisen uusiutumista joustavoittamalla koulutusjärjestelmää ja takaamalla riittävät resurssit työikäisen väestön kouluttamiseen.	Koulutus - Lähtömaakoulutukset järjestetään koordinoitusti luotettaviksi todettujen toimijoiden kanssa. - Ulkomailla suoritettujen tutkintojen vastaavuusvaatimuksia kevennetään ja tutkintojen yhteneväisyys olennaisilta osiltaan vastaavan suomalaisen tutkinnon kanssa varmistetaan. Tutkintojen tunnustamisen käsittelyaikoja sujuvoitetaan. Hallitus saattaa voimaan pysyviä ja vaihtoehtoisia malleja ulkomaisten tutkintojen täydentämiseksi, esimerkkinä näyttötutkinnot ja lisäkoulutus sekä työpaikoilla tapahtuva oppiminen muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon alalla. - Ulkomailla suoritettua suomi tai ruotsi toisena kielenä -opettajapätevyyden hyväksyminen Suomessa mahdollistetaan, mikäli henkilö on suorittanut opettajatutkintonsa siten, että hänellä on ollut suomen tai ruotsin kieli pääaineena ulkomaisessa yliopistossa. Molempien kotimaisten kielten koulutuksen ja kielitutkintojen tarjontaa ja laatua parannetaan. Korkeakouluja kannustetaan lainsäädännöllä lisäämään kotimaisten kielten opetuksen tarjontaa ulkomaisille opiskelijoille. - Oppilaitoksia ohjataan sisällyttämään työelämässä suoritettavia työssäoppimisjaksoja opiskelijoiden ja	- Kirjaukset ovat pks-tavoitteiden hengen mukaisia - <u>Aikuiskoulutustuen</u> lakkauttaminen ei omalta osaltaan edistä työvoimaan osaamisen uusiutumista. https://www.aikuiskoulutustuki.fi/ - Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen on myös ristiriidassa hallituksen tavoitteen kanssa turvata esim. varhaiskasvatusalalla työskenteleville erilaiset mahdollisuudet pätevoityä muunto- ja monimuotokoulutuksella. - Ammatillisen koulutuksen rahoituksen on jatkossa tärkeää tunnistaa myös tutkinnon osia pienemmät koulutuskokonaisuudet rahoituksen perusteeksi. Tämä on tärkeää TE-uudistuksenkin näkökulmasta, jotta koulutuksen järjestävät pystyvät kustannustehokkaasti tarjoamaan tarvelähtöisiä koulutussisältöjä asiakaslähtöisesti.

	työnantajien välisen kohtaanto-ongelman helpottamiseksi. Englanninkielisten varhaiskasvatuspaikkojen ja perusopetuksen oppilaspaikkojen tarjontaa edistetään sen vaarantamatta kotimaisilla kielillä järjestettävää varhaiskasvatusta ja perusopetusta. Samalla edistetään mahdollisuuksia opiskella kotimaisia kieliä, jotta kotoutuminen ja siirtyminen kotimaisilla kielillä tapahtuvaan varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen helpottuisi. Koulun aloittamista kesken lukuvuoden sujuvoitetaan. - Hallitus uudistaa ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia. Koulutuksen järjestäjien kannustimia vahvistetaan siten, että opiskelijat suorittavat opintoja, valmistuvat, työllistyvät ja siirtyvät jatko-opintoihin valmistumisen jälkeen. Vaikuttavuusrahoituksen mittaristoa kehitetään ja sen seurantaa ajantasaistetaan. Rahoitusmalliin luodaan kannusteita myös ohjata opiskelijoita suorittamaan tutkintoja pienempiä osaamiskokonaisuuksia, joilla vastataan jatkuvan oppimisen edellytysten vahvistamiseen ja alueelliseen työvoimatarpeeseen. - Ammatillisen koulutuksen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistetaan, jotta ammatillinen koulutus vastaisi paremmin työelämän tarpeisiin. Uudistetaan koulutuksen tarjonta vastaamaan nykyistä paremmin työ- ja elinkeinoelämän tarpeisiin, vienti- ja teollisuusmaakuntien tarpeet huomioiden. - Aikuisten tutkintokoulutusta suunnataan erityisesti koulutustasoa nostavaan tai työmarkkina-asemaa parantavaan koulutukseen. Hallitus lisää jatkuvan oppimisen tarjonnan markkinalähtöisyyttä ja poistaa esteitä yksityisen rahoituksen kasvattamiselta. Ammatillisen koulutuksen sekä korkeakoulujen rahoitusjärjestelmän on tuettava myös tutkintoja pienempien osaamiskokonaisuuksien suorittamista. Koulutusjärjestelmän rahoituksen on kannustettava tällaisten	
--	---	--

	opintokokonaisuuksien tarjoamiseen. Suunnittelu on tehtävä yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa, jotta osaaminen vastaa tarpeeseen. Koulutuksen suuntaamisessa otetaan huomioon työvoimapolitiittinen tarveharkinta. - Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen HE 2023 Voimaan 1.8.2024.	
14) Tehdään määrätietoisia ja ennustettavia panostuksia TKI-toimintaan. TKI-toiminnan tulee tukea Suomen kasvua ja kilpailukykyä, eikä sitä tule käyttää aluepolitiikan välineenä. Resurssit tulee kohdentaa kilpailullisten hakujen kautta ja rahoituksen jakokriteerinä tulee olla organisaatioiden innovaatiopotentiali.	- Taloukasvua vauhditetaan parantamalla reilua kilpailua, tekemällä merkittävät panostukset TKI-toimintaan, nostamalla osaamistasoa ja kehittämällä työmarkkinoita. - Hallitus sitoutuu kansalliseen tavoitteeseen nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämismenot (T&K) 4 prosenttiin BKT:sta vuoteen 2030 mennessä. Kansallisen tavoitteen ja voimassa olevan T&K-rahoituslain mukaisesti valtion T&K-rahoitus nousee 1,2 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä sillä edellytyksellä, että yksityisen sektorin panostukset kasvavat 2,8 prosenttiin. - Hallitus sitoutuu parlamentaarisen TKI-työryhmän linjaamiin TKI-järjestelmän kehittämisen periaatteisiin, jotka ovat ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys, vipuvaikutus, kokonaisvaltaisuus, tieteen vapaus sekä tutkimuksen ja koulutuksen laatu, vaikuttavuus, kilpailullisuus, yhteistyö, kansainvälisyys, globaalien haasteiden tunnistaminen sekä teknologia- ja toimialaneutraalius. T&K-rahoitusta kohdennetaan näitä periaatteita kunnioittaen. - Tutkimus- ja innovaationeuvoston roolia tutkimus- ja innovaatiopolitiikan johtamisessa vahvistetaan parlamentaarisen ryhmän esitysten mukaisesti. Pääministeri toimii neuvoston puheenjohtajana. - Hallitus laatii vaalikauden aikana kahdeksanvuotisen suunnitelman T&K-rahoituksesta ja muihin TKI-politiikkaan liittyvistä näkökohdista. Suunnitelman valmis-	- Kirjaukset ovat monin osin PKS-tavoitteiden mukaisia - Hallitusohjelmassa on tunnistettu, että tutkimuskentän ja elinkeinoelämän välinen yhteistyö tukee TKI-rahoituksen kansantaloudellista vaikuttavuutta. - Hallitusohjelmassa on lukuisia mainintoja eri teknologioista ja niiden kehittämisestä. Hallitus mm. turvaa edellytykset kvanttilaskennan laaja-alaiseen hyödyntämiseen ja kehittämiseen. Kvanttilaskenta tulee olemaan merkittävä muutoksen ajuri kaikilla teollisuudenaloilla. Sitä voidaan hyödyntää mm. lääkekehityksessä ja erilaisten materiaalien mallinnuksessa.

	televat opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö tutkimustoimijoita ja elinkeinoelämää laajasti osallistaen. Suunnitelman valmistelua johtaa tutkimus- ja innovaationeuvosto. TKI-tavoitteen saavuttamisen seurannassa sitoudutaan parlamentaariseen yhteistyöhön ja jatkuvuuden turvaamiseen. - T&K-rahoituksen lisäykset kohdistetaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa tehtävään perus- ja soveltavaan tutkimukseen, tutkimuslaitoksille, yliopistosairaaloille sekä kilpailtuun rahoitukseen Suomen Akatemian ja Business Finlandin kautta. T&K-rahoituksen kansantaloudellista vaikuttavuutta nostetaan painottamalla tutkimus-yritys-yhteistyöhön kohdentuvaa rahoitusta sekä rahoittamalla yhteiskäyttöisiä TKI-infrastruktuureja. Lisäksi hyödynnetään sekä olemassa olevia tehokkaita rahoitusvälineitä, kuten veturirahoitusta ja lippulaivahankkeita että TKI-rahoittajaorganisaatioiden uusia yhteisiä ohjelmia. - Globaalisti kilpailukykyisten ekosysteemien vahvistamiseksi käydään tiivistä vuoropuhelua julkisen ja yksityisen sektorin TKI-panostusten strategisesta kohdentamisesta alueellisten ekosysteemisopimusten muodossa. - Kehitetään edelleen T&K-verokannustinta sekä kasvu-yrityksille ja pk-yrityksille sopivia rahoitusmahdollisuuksia. - Varataan riittävä EU:n T&K-rahoituksen kansallinen vastinrahoitus ja asetetaan tavoitteeksi Suomeen ohjautuvan EU:n T&K-rahoituksen kaksinkertaistaminen.	
15) Hyvä- ja huono-osaisten alueellinen eriytyminen voimistuu suurissa kaupungeissa. Aikaisemmin käytössä olleet keinot eivät riitä tilanteen ratkaisemiseksi. Tämä segregatiokehitys	- Hallitusohjelmasta ei löydy tavoitteen mukaista kirjausta. - Hallitusohjelmakirjaukset segregatioon liittyen koskettavat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tasa-	- Vaikka tasa-arvorahoituksen vakiinnuttaminen on positiivinen asia, on ongelmallista, että segregatioilmiön laajuutta ei hallitusohjelmassa tunnisteta. Segregatio rajautuu hallitusohjelmassa pääosin koulutuskysymykseksi, vaikka kyseessä on monitahoisempi ilmiö,

tunnistetaan ja kaupunkien kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä kehitystyötä tuetaan kansallisesti useiden ministeriöiden yhteistyöllä.	arvorahoituksen vakiinnuttamista sekä kuntien kannustamista painotetun opetuksen järjestämiseen ja segregaatian ehkäisemiseen.	jonka torjuntaan tarvitaan poikkihallinnollisia toimenpiteitä. - Hallitusohjelmaan kirjatulla toimenpiteillä (sosiaaliturvan leikkaukset, ARA-vuokra-asuntojen tulorajojen asettaminen ja vuokrasopimusten määräaikaisuus, ARA-tuotannon kontrasyklisyyden lisääminen ja asumisoikeustuotannon lakkauttaminen) on merkittäviä vaikutuksia erityisesti pääkaupunkiseudulla niin asukkaille, kunnille kuin asuntotuotannolle. Toimien vaikutuksesta esim. segregaatioon ei ole arviota. - ARA-säännöksiin on hallitusohjelmassa kirjattu monia tiukennuksia. Ara tulisi ohjelman mukaan jatkossa perimään 0,5% takausmaksua. Lisäksi ARA:n lainanmyöntämisvaltuuksia pitkille korkotukilainoille rajoitetaan siten, että valtuuksille asetetaan yläraja. Valtion asuntorahasto siirretään valtion kehysbudjetoinnin piiriin ja asuntorahastosta tehdään ylimääräisiä tuloutuksia. Tämä todennäköisesti heikentää asuntorahaston toimintaedellytyksiä, sillä rahasto tarvitsee uusia tulonlähteitä huolehtiakseen nykyisistä ja tulevista arava- ja korkotukilainoista sekä erilaisista asumisen avustuksista. - Lisäksi suunnitellaan myös valtion tukemien vuokra-asuntojen kohdentamista nykyistä paremmin pienituloisille ja vähävaraisille palauttamalla tulorajat ja tekemällä ARA-asuntojen vuokrasopimuksista määräaikaisia. Suomessa on aiemmin ollut voimassa asumisen pysyvyyden periaate, jota ei näin ollen ole ohjelmassa huomioitu.
---	---	--

16) Vahvistetaan pääkaupunkiseudun turvallisuutta, turvallisuustyötä sekä varautumista. Kansallisen turvallisuuden ja varautumisen näkökulmasta pääkaupunkiseutu muodostaa merkittävän keskittymän niin väestömäärän kuin muun muassa kriittisen infrastruktuurin osalta. Kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävä yritystoiminta, päätöksenteko ja strategisesti merkittävät ja suojattavat kohteet sijaitsevat pääkaupunkiseudulla. Myös muun muassa merkittävimmät eurooppalaiset rikosilmiöt kohdataan Suomessa ensimmäisenä pääkaupunkiseudulla.	- Hallitus varmistaa viranomaisten riittävät toimivaltuudet ja resurssit kansallisen riskiarvion uhkien torjuntaan ja kriisien johtamiseen. Toteutetaan kaikilla hallinnonaloilla häiriö- ja kriisitilanteiden sääntelyn kokonaistarkastelu. Sektorilainsäädännön päivitystyö toteutetaan samanaikaisesti valmiuslainsäädännön uudistamisen kanssa eli syksyyn 2025 mennessä. Valmiuslain kokonaisuudistuksella rakennetaan tarvittavat toimivaltuudet kriisien johtamiseen ja varautumiseen siten, että yhteiskunnan toimintaedellytykset turvataan poikkeusoloissa. - Vaalikauden aikana laaditaan valtioneuvoston selonteot sisäisestä turvallisuudesta ja oikeudenhoidon tilasta - Hallitus laatii kansallisen turvallisuuden strategian ja uudistaa yhteiskunnan kokonaisturvallisuusstrategian - Hallitus varmistaa riittävän huoltovarmuuden tason ja toteuttaa huoltovarmuuslainsäädännön kokonaistarkastelun - Muutokset turvallisuusympäristössä edellyttävät poliisin operatiivisen toiminnan vahvistamista. Hallitus nostaa poliisitehtävissä toimivien määrän 8000 poliisihenkilötyövuoteen vaalikauden loppuun mennessä. Lisäys tehdään poliisin operatiivisen toiminnan vahvistamiseen. Poliisin kyky rekrytoida tarvittava määrä poliisitoimintaa tukevia erityisosaajia, kuten kyber- ja talousasiantuntijoita sekä tutkintasihteereitä, turvataan. Poliisin resurssit turvataan pitkäjänteisesti ja ennakoitavasti siten, että poliisin mahdollisuudet pitkän aikavälin toiminnan suunnitteluun paranevat. Lisätään poliisin perusrahoitusta ja kehitetään poliisin rahoitusmallia tämän tavoitteen mukaisesti.	- Ohjelma sisältää useita turvallisuuteen liittyviä kirjauksia, mikä on myönteinen asia. Niissä ei kuitenkaan ole erityistä kunta- saati pääkaupunkiseutupainotusta. - Näkökulma turvallisuustoimissa on lähes puhtaasti kansallinen. Siksi olennaista onkin varmistaa, että toimenpiteissä kuullaan ja otetaan huomioon kaupunkien ja pääkaupunkiseudun näkökulmat ja tarpeet.
3. HUOMIOT MUISTA HALLITUSOHJELMAN KIRJAUKSISTA, JOTKA OVAT TAI VOIVAT OLLA PKS-NÄKÖKULMASTA RELEVANTEJA/TÄRKEITÄ/TORJUTTAVIA tms.		

Hallitusohjelman kirjaus	Sitä koskevat huomiot	
Sidosyksikön omistukselle asetetaan yleisen edun huomioon ottava vähimmäisomistusprosentti (10 %). Lainsäädäntö kirjoitetaan tavalla, joka mahdollistaa jatkossakin kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävien järjestämisen yhtiömuodossa silloin, kun se ei vääristä kilpailua, sekä tavalla, joka turvaa huoltovarmuuden, potilasturvallisuuden, kielelliset oikeudet tai muun vastaavan painavan julkisen intressin. Tiukennetaan lainsäädäntöä siten, että sidosyksikkö Hankintoja voidaan tehdä vain silloin, kun ne ovat kokonaistaloudellisesti edullisempia kuin markkinoilla toimivat vaihtoehdot tai kun tähän on muu erityisen painava julkinen intressi.	- Sidosyksikköjen osalta esitetyillä muutoksilla rajoitetaan kaupunkien/kuntien itsemääräämisoikeutta päättää oman palvelutuotantonsa järjestämistavasta. Sidosyksikkö ei toimi markkinoilla vaan tuottaa hankintalain määrittämänä yksikkönä palveluita julkisen sektorin osana (huomioiden, että sidosyksikössä ei voi hankintalain mukaisesti olla yksityistä pääomaa). - Sidosyksikkö on käytännössä aina myös hankintayksikkö, jolla on velvollisuus kilpailuttaa omat hankintansa hankintalain mukaisesti. Sidosyksiköltä hankkiva hankintayksikkö on itse päättänyt järjestää ko. palvelun tuotannon sidosyksikössä, joka ei toimi markkinoilla (muuta kuin hankintalain sallimissa hyvin tiukoissa rajoissa). Vaihtoehtoisesti palvelun voisi tuottaa suoraan oman julkisen sektorin organisaation sisällä joko peruskaupungin toimesta tai liikelaitosmuodossa. Palvelun tuottaminen sidosyksikössä lisää palvelun tuottamisen kustannusten läpinäkyvyyttä sidosyksikön ollessa oma itsenäinen juridinen henkilö. - Hallitusohjelma sisältää kaupungin tytäryhteisöjen kannalta merkittäviä rajoituksia sidosyksikköyhteisöjä koskevaan sääntelyyn liittyen. Linjausten käytännön toteutuksesta riippuen ne voivat johtaa jopa nykyisten yhtiö- ja säätiömuotoisten sidosyksiköiden toimintaedellytysten tosiasialliseen häviämiseen. Jos näin tapahtuu, tulee arvioitavaksi sidosyksiköiden toimintojen organisointi emokaupungin omaksi toiminnaksi ja/tai sidosyksikköyhteisöjen omistuksesta/määräysvallasta luopuminen. Em. tulisi aiheuttamaan merkittäviä muutuskustannuksia ja henkilöstövaikutuksia kunnille toimintojen uudelleen organisointiin ja palveluiden uudelleen kilpailutuksiin liittyen. Erityisesti pie-	

	net kunnat ovat tukeutuneet laajastikin sidosyksikköjen palveluihin esim. ICT-toiminnoissa ja -palveluissa. Niillä ei ole välttämättä lainkaan omaa henkilöresursointia ICT-palvelujen kilpailuttamiseen tai tietohallintotoimintoihin. Näiden kyvykkyyksien rakentaminen tyhjästä tilanteesta, jossa ICT-markkinassa kärsitään osaajapulasta, tulisi olemaan erittäin haasteellista. - Vähimmilläänkin ohjelman linjaukset tulevat edellyttämään omistusrakenteiden/määräysvallan uudeleen järjestelyjä useissa monen omistajan sidosyksikköyhteisöissä (10 % vähimmäisomistusprosentti). Lisäksi joudutaan pohtimaan, miten useamman tahon omistamilta sidosyksiköiltä hankittavat palvelut voidaan järjestää jatkossa. Yksi mahdollisuus on, että nykyisten valtakunnallisten sidosyksiköiden tilalle syntyy uusia, alueellisia sidosyksiköitä. Erilaiset rinnakkaiset järjestelyt aiheuttavat merkittäviä transaktiokuluja ja voivat johtaa tehottomuuteen. - Joka tapauksessa alueelliset sidosyksiköt tai yksittäiset hankintayksiköt joutuisivat kilpailuttamaan samanaikaisesti valtavan määrän laajoja ja kriittisiäkin hankintakokonaisuuksia (erityisesti ICT-hankinnat). Tämä johtaisi valtakunnallisesti kestävämpään tilanteeseen ottaen huomioon samanaikaiset kilpailutukset ja käyttöönotot, joista aiheutuu poikkeuksellisen suuri kapasiteettitarve (mm. ICT-osaajat), jota ei pystytä nykyresurssein täyttämään. Suuret kysyntäpiikit ja osaajapula nostavat väistämättä myös markkinahintoja ja palkkatasoja ainakin väliaikaisesti. Tämä on ollut havaittavissa viimeksi sote-uudistuksen yhteydessä (erityisesti yhtäaikaiset ICT-transitiot). Lisäksi on otettava huomioon, että sidosyksiköt ovat myös joutuneet täydentämään markkinatarjontaa omakustannusperiaatteella esim. ICT-palveluiden osalta, kun markkinoille ei ole luontaisesti syntynyt tarjontaa pienien volyymien tai muutoin rajoitetun	
--	---	--

	kaupallisen potentiaalin vuoksi. Näiden palveluiden jatkuvuuden turvaaminen tai korvaaminen kaupallisilla ratkaisuilla voi olla haasteellista tai vähintäänkin uuden tarjonnan syntyminen vaatii kalenteriaikaa ja lisärahoitusta. - Hankintalakia ei tällä hetkellä sovelleta sidosyksikkö-hankintaan, ts. kun hankintayksikkö tekee hankinnan yksiköltä, joka täyttää hankintalain mukaiset sidosyksikkökriteerit. Nyt kuitenkin hallitusohjelmassa esitetään em. sidosyksikkö-hankintojen arvioimista tiettyjen edellytysten kautta, mikä uutena mekanismina on toimijoille sisällöltään ja vaikutuksiltaan epäselvä. Näin tarvittaisiin käytännön hankintatyön sujuvuuden varmistamiseksi selkeät kriteerit sille, mitä käytännössä tarkoittaisi se, että sidosyksikkö-hankintoja arvioidaisiin kokonaistaloudellisen edullisuuden kautta (verrattuna markkinoilla toimiviin vaihtoehtoihin)? On myös epäselvää sekä kaupungin/kunnan että markkinatoimijoiden kannalta, miten sidosyksikkö-hankintoja voisi vaihtoehtona markkinavertailulle perustella julkisen painavan intressin perusteella. Markkinahinnan kartoitus ja vertailu on lopulta hankintayksikölle mahdoton tehtävä, koska markkinoilla kilpailutilanne elää koko ajan. Vasta useiden vuosien vertailutiedon keräämisen jälkeen hankintayksikkö voisi aidosti todeta, mikä ratkaisu johtaa kulloinkin edullisimpaan hankintahintaan.	
Hankintalaki uudistetaan	- Hallitusohjelma tavoittelee julkisten hankintojen tehostamisella merkittäviä kustannussäästöjä keskipitkällä aikavälillä. Keinoiksi esitetään hankintalain uudistamista ja sidosyksikköjä koskevan sääntelyn kehittämistä. - Esitetty hankintalainsäädännön muutokset vaikuttaisivat monin tavoin sekä hankintayksiköihin että mark-	

	kinatoimijoihin. Tyypillisiä vaikutuksia voivat olla esimerkiksi muutokset kilpailutettavien tuotteiden ja palvelujen laadussa ja hinnoissa, hankintaprosessien kestossa, operatiiviset riskit aikaisemmin hankittujen palveluiden jatkuvuuden turvaamisessa (erityisesti sidosyksikköhankinnat) sekä kilpailutusruuhkat ja niiden aiheuttamat asiantuntijaresursoinnin haasteet lainsäädännön muutosvaiheessa (erityisesti sidosyksikköhankinnat). - Hankintalainsäädännön mahdollinen monimutkaistuminen, valitusmahdollisuuksien, sanktioiden ja valvonnan mahdollinen lisääntyminen ja niistä seuraava hankintayksiköiden ja markkinatoimijoiden hallinnollisen työn lisääntyminen (erityisesti esitetty muutos kilpailutuksen keskeyttämiseen yhden tarjouksen tilanteessa) vaikeuttaisivat osaltaan julkista hankintaa jo entuudestaan ahtaassa säädös- ja toimintaympäristössä. Tämä johtaisi hankintojen entistä pidempiin valmistelu- ja käsittelyaikoihin sekä vähentäisi markkinatoimijoiden tarjoushalukkuutta. Kuten hallitusohjelmaan on kirjattu, tulee lainsäädäntö uudistaa vasta huolellisen valmistelun ja vaikutusarvioiden pohjalta byrokratia minimoiden ja hankintaosaamista lisäten. Julkisia hankintoja tulisi edistää ja kehittää muuten kuin detaljeihin menevää lainsäädäntöä lisäämällä. Esimerkkinä tästä on hallitusohjelman kirjaus analyysintekovelvoitteesta yli 10 miljoonan euron hankinnoissa. Hankintayksikön toiminnan kannalta on taroituksenmukaista tehdä isommissa hankinnoissa markkina- ja kustannusanalyysijä ilman lain velvoitettakin	
Alennetaan valtion rahoitusta ja tätä vastaavasti korotetaan vapaan sivistystyön opiskelijamaksuja. Valtion rahoitusta vähennetään seuraavasti: kansalaisopistot	- Huoli säästötavoitteista, jotka kohdistuvat vapaaseen sivistystyöhön ja siten myös liikuntapalveluihin, kun samalla hallitusohjelman tavoitteena on ”Kaiken ikäiset suomalaiset liikkuvat enemmän” ja toimenpiteenä	

12,5 m€, opintokeskukset 7 m€, kesäyliopistot 2 m€, kansanopistot 2 m€ ja liikunnan koulutuskeskukset 1,5 m€	on ”Liikunnallisen elämäntavan ja liikuntaolosuhteiden edistäminen”. - Vapaan sivistystyön, erityisesti kansalais- ja työväenopistojen, tarjonnan merkitys vanhusten toimintakyvyn – niin henkisen, sosiaalisen kuin liikunnallisen - kehittämisesä ja ylläpitämisessä. Maksujen nousu nostaa kynnystä osallistumiseen.	
Hallitus käynnistää laaja-alaisen peruskoulun tulevaisuustyön peruskoulun kehittämistarpeiden arvioimiseksi.	- Hallitusohjelmassa on useita yksittäisiä toimenpiteitä perusopetukseen liittyen – olisiko tarkoituksenmukaisempaa lähteä valmistelemaan koko perusopetuslain uudistaminen kuten varhaiskasvatuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa on tehty. - Kirjaukset ovat hallitusohjelmassa osin ristiriitaisilta vaikuttavia, kuten esimerkiksi kolmiportaisen tuen kehittäminen ja opettajien hallinnollisen taakan vähentäminen. Toinen esimerkki on vähimmäisosaamisen määrittely - vastikään on uudistettu arvioinnin kriteereitä opetussuunnitelman perusteissa. - Samoin kehittämistoimissa tulisi keskittyä isompiin kokonaisuuksiin, jotka olisivat pitkäjänteisempiä, ei pieniä yhden asian hankkeita ja hankehakuja.	
Hallitus ei valmistelee maakuntaveron käyttöönottoa, eikä käynnistä siihen liittyviä selvityksiä.		
Alueidenkäyttölain valmistelu	Vaarantaa kuntien kaavamonopolin	
Liikenteen kokonaisverouudistus	Uhkana on, että ruuhkamaksut otetaan käyttöön mutta niiden tuotot eivät jää Helsingin seudulle	
Rakentamislain 'korjaaminen'	Ei tarkkaa käsitystä, mitä tarkoittaa	
Lupaprosessien sujuvoittaminen ja valituskäytäntöjen uudistaminen	Periaatteessa hyvä, mutta paljon kysymysmerkkejä	